

Lesbrief Beleggen

Bewerkt voor Elde College augustus 2009 voor havo 4



Bewerkt van oorspronkelijke uitgave

© 2008 Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede, IEX Mediagroep, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

Auteurs: Eric Welp
Corné van Zijl

Introductie:

Wat ga je in deze lesbrief doen?

In deze lesbrief ga je uiteindelijk zelf een beleggingsportefeuille samenstellen voor een persoon (een ouder, een collega van, een docent op school etc.). Je moet je gaan verplaatsen in de rol van beleggingsadviseur. In deze rol wordt je uitgedaagd om je kennis van economie toe te passen en om te zetten in resultaat. Dat zal niet alleen gebaseerd zijn op de winst die je haalt, maar ook worden afgezet tegen de risico's die je loopt. Besluit jouw opdrachtgever voor een pakket aandelen met een hoog risico dan zul je ook een hoger rendement moeten halen. Tevens ervaar je zelf hoe lastig het is om de juiste informatie te verzamelen, te verwerken en te presenteren/communiceren. Op basis van welke informatie ga je straks aandelen kopen en/of verkopen, hoe betrouwbaar is deze informatie en hoe verantwoord je de keuze? Heb je je wel voldoende verdiept of neem je wellicht genoegen met een keuze die misschien niet de beste is of een keuze die is gebaseerd op een bepaald 'gevoel'?

Deze lesbrief is opgedeeld in 5 stappen:

- Stap 1: Wat verstaan we onder beleggen?
- Stap 2: Wat hebben de begrippen risico en informatie te maken met beleggen?
- Stap 3: Welke invloed hebben de verschillende economische ontwikkelingen op de waarde van beleggingen?
- Stap 4: Het bepalen van het risicoprofiel
- Stap 5: Zelf beleggen

Stap 1: Wat verstaan we onder beleggen?

Waarom beleggen?

Veel mensen geven een gedeelte van hun inkomen niet uit. Het geld dat ze overhouden noemen economen sparen. Ze kunnen dat geld in hun portemonnee of op hun lopende rekening bij de bank bewaren, maar dat levert niets op. Economen noemen dit “oppotten”. Vaak is het beter om dat geld aan te houden in een (vermogens)vorm die wel “rendement” oplevert. Dat noemen we beleggen. Dat kan op een eenvoudige manier door bij een bank een spaarrekening te openen of een termijndeposito, maar het kan ook door bij voorbeeld aandelen of obligaties (= effecten) te kopen. Dan kun je over het algemeen meer rendement uit geld halen. Je moet wel bereid zijn de zekerheid op te geven dat een belegging nooit in waarde zal dalen: geen rendement zonder risico!

Opdracht 1: rente op een spaarrekening (1).

Stel dat je op 1 januari 2001 een bedrag van € 10.000 op een spaarrekening hebt gezet en dat de bank jaarlijks 4% rente vergoedt.

- Noem twee redenen waarom mensen soms hun geld liever oppotten dan beleggen.
- Wat is het verschil tussen een spaarrekening en een termijndeposito?
- Geef twee verschillende redenen waarom mensen niet hun hele inkomen uitgeven.
- Bereken hoeveel rente je ontvangt over de jaren 2001 t/m 2007 als je de rente elk jaar opneemt van de spaarrekening.
- Bereken hoeveel rente je ontvangt over de jaren 2001 t/m 2007 als de rente elk jaar op de spaarrekening wordt bijgeschreven.

De rente die je op de spaarrekening ontvangt is een vergoeding die je ontvangt van de bank voor het feit dat ze jouw geld mogen gebruiken. Ze zullen het spaargeld van hun klanten gebruiken om leningen te verstrekken (natuurlijk tegen een hogere rente). De rente is daarnaast een vergoeding voor de waardevermindering van je spaargeld door inflatie en voor het risico dat je loopt.

De rente die je ontvangt noemen we de nominale rente. De rentevergoeding die resteert na correctie voor de inflatie noemen we de reële rente

Opdracht 2: rente op een spaarrekening (2).

Zie opdracht 1: Stel dat de inflatie 2,5% per jaar is.

- Waarom is het rentepercentage op een termijndeposito meestal hoger dan op een spaarrekening?
- Bereken welk bedrag op je spaarrekening zou moeten staan op 31 december 2001 om de koopkrachtdaling van je spaargeld te compenseren.
- Bereken hoeveel procent de reële rente over 2001 is geweest.
- Welke risico loop je door je geld op een spaarrekening te zetten (behalve de waardedaling door de inflatie)? Is dat risico groot?

Waarom niet beleggen in effecten?

Beleggen in effecten (aandelen of obligaties) is de afgelopen tientallen jaren populairder geworden. Was het vroeger vaak iets voor vermogende mensen, nu beleggen ook “gewone mensen” in effecten. Ze doen dat zelf (als particuliere belegger), maar vaak ook indirect omdat hun pensioenfondsen of verzekeringsinstelling de ingelegde premies belegt in effecten. Dit soort instellingen moeten veel geld achter de hand hebben voor het uitbetalen van schade- of inkomensuitkeringen. Ze zullen de premies tijdelijk beleggen. We noemen ze institutionele beleggers.

Waarom zijn particuliere beleggers vaak huiverig om te beleggen in effecten?

1. Gebrek aan kennis.
2. Hoge kosten die hiermee gepaard kunnen gaan.
3. Geen geduld: geduld is een schone zaak en dat geldt zeker voor beleggen. Veel beleggers laten een mooie winst lopen, omdat ze te vroeg verkopen.
4. Kans op verlies: veel beleggers kunnen een verlies moeilijk verkroppen. Natuurlijk is het niet de bedoeling om geld te verliezen, maar het is onvermijdelijk dat een belegger wel eens tegen verlies aanloopt. Bedrijven kunnen zelfs failliet gaan, zodat de aandelen waardeloos worden.
5. Laag rendement: beleggen in aandelen levert niet altijd een hoger rendement op dan een spaarrekening of deposito.
6. Als je het geld eigenlijk niet kunt missen: bedenk iedere keer: stel er komt nu een beurscrash en ik verlies de helft van mijn geld, kan ik daar financieel mee omgaan?

Waar in kun je beleggen?

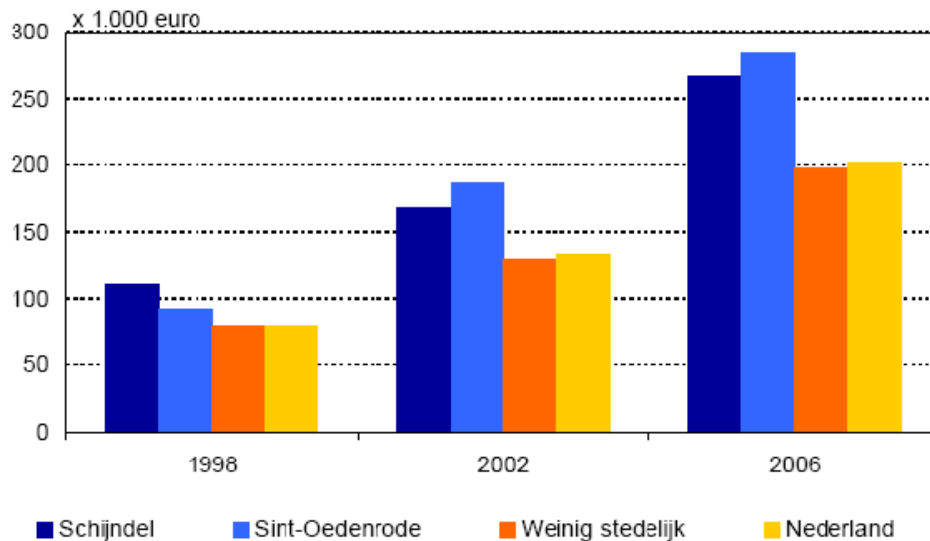
- 1 spaargeld
- 2 deposito's
- 3 obligaties
- 4 beleggingsfondsen
- 5 aandelen
- 6 vreemde valuta
- 7 onroerend goed
- 8 edele metalen
- 9 opties

Onroerend goed in de vorm van een eigen huis is een zeer aantrekkelijke beleggingsmogelijkheid. Het biedt over het algemeen een goede bescherming tegen inflatie, het wordt gesubsidieerd door de overheid (hypotheekrenteaftrek) en je hebt er direct profijt van (bewoning). Bedenk echter dat huizenprijzen niet altijd hoeven te stijgen. Er waren in 1995 woningen die nog steeds hetzelfde opbrachten als in de hoogtijdagen van 1978-1980. Op dit moment vindt er in de Verenigde Staten eveneens een flinke daling plaats van de huizenprijzen.

Opdracht 3: beleggen in onroerend goed.

Stel dat je op 1 januari 2002 een huis had gekocht in Schijndel voor € 200.000 en dat de waardeverandering gelijk was aan de gemiddelde stijging volgens onderstaande grafiek

Figuur : ontwikkeling WOZ-waarde



Bron: CBS, bewerking Rabobank

- Bereken de waarde van je huis eind 2006.
- Bepaal (probeer methode) het (gemiddelde) rendement van deze belegging per jaar.
- Levert deze belegging meer op dan de spaarrekening (zie opdracht 1)

Obligaties of aandelen?

Onderzoek heeft aangetoond dat de keuze tussen deze twee beleggingsvormen (obligaties of aandelen) vooral afhangt van de beleggingshorizon. Aandelen leveren op langere termijn een beter rendement op. Daar staat tegenover dat beleggen in aandelen meer risico's met zich mee brengt.

Opdracht 4: risico.

- Noem drie verschillende risico's die je als belegger kunt lopen.

Wat zijn nu eigenlijk aandelen?

Aandelen zijn eigendomsbewijzen van een onderneming. Als aandeelhouder is men voor een stukje eigenaar van het bedrijf, waarvan men de aandelen heeft. Het is eigen vermogen dat permanent aan het bedrijf ter beschikking wordt gesteld. Op het eigendomsbewijs staan de volgende kenmerken vermeld:

- Naam van de uitgevende instelling met de vestigingsplaats.
- Nominale waarde: dit is het bedrag dat oorspronkelijk is betaald voor de aandelen van het bedrijf. Tegenwoordig stelt deze waarde weinig meer voor. Bijvoorbeeld de nominale waarde van een aandeel AEGON is € 0,12 terwijl het aandeel op de beurs ca. € 30 waard is!

Let op: Net als bij obligaties krijgt ook de houder van een aandeel zijn bezit waarschijnlijk nooit te zien, omdat alles centraal wordt bewaard. Als je effecten koopt dan doe je dat via een (effecten)bank waar je een speciale effectenrekening opent. Hierop wordt bijgehouden hoeveel effecten je bezit. Op deze manier blijven de kosten zo laag mogelijk.

Recht op dividend

Dividend is het gedeelte van de winst dat wordt uitgekeerd. Vanzelfsprekend is deze winstuitkering afhankelijk van de hoogte van de winst. Het percentage van de winst dat wordt uitgekeerd heet '*pay-out ratio*'. Stel: een bedrijf maakt € 10 winst per aandeel en het keert € 4 uit als dividend, dan is de *pay-out ratio* 40%. Het dividend wordt automatisch op jouw effectenrekening gestort.

Let wel: als aandeelhouder (= eigenaar) heb je in principe recht op alle winst van het bedrijf. Toch krijg je meestal slechts een gedeelte uitgekeerd. Het bedrijf investeert het restant weer en daarmee wordt weer meer winst gemaakt (als het een goede investering is geweest). Als de winst stijgt, krijgt de aandeelhouder meestal ook meer dividend. Omdat de hoogte van de winstuitkering afhangt van het succes van het bedrijf, zijn aandeelhouders over het algemeen veel sterker betrokken bij het wel en wee van een onderneming dan obligatiehouders.

Als er geen winst wordt gemaakt of zelfs verlies wordt geleden, krijgt de aandeelhouder in principe niets uitgekeerd. In een enkel geval vindt er toch een uitkering plaats. Dit wordt dan gedaan om het vertrouwen in de toekomst aan te geven.

Opdracht 5: rendement op aandelen.

Stel dat je op 1 januari 2007 150 aandelen hebt gekocht in een bedrijf voor € 10.000. Over 2007 keert het bedrijf per aandeel een dividend uit van € 2,-. De waarden van de aandelen is in 2007 gestegen tot € 11.000. De *pay-out-ratio* was 80%

- a) Bereken de winst per aandeel die het bedrijf heeft gemaakt.
- b) Bereken hoeveel rendement je belegging in 2007 heeft opgeleverd.

NB: je rendement is

$$\frac{\text{de opbrengst}}{\text{waarde van de belegging}} \times 100\%$$

Eigendomsrecht

De aandeelhouders zijn de eigenaren van het bedrijf. Dus als het bedrijf wordt overgenomen ontvangen de eigenaren –de aandeelhouders – de overnamesom.

Het kan echter ook voorkomen dat het bedrijf waarin je aandelen hebt, failliet gaat. In principe ben je op dat moment al je geld kwijt, zij het dat deze aandelen meestal nog wel een tijdje op de beurs worden verhandeld. Speculatieve beleggers kopen deze aandelen en gokken erop dat het bedrijf toch nog gered wordt. Vaak is het raadzaam dan maar te verkopen.

Ook wil het wel eens een keer voorkomen dat als het faillissement is afgewikkeld, er toch nog iets voor de aandeelhouders overblijft. Het bedrijf Van Gelder dat in 1981 failliet ging had in 1998 na betaling van alle schulden toch nog € 13 miljoen over, oftewel € 9,75 per aandeel.

De werking van de effectenbeurs

Aandeelhouders kunnen hun aandelen verkopen.. Voor de onderneming heeft dit geen gevolg. Het bedrag dat bij uitgifte van de aandelen aan het bedrijf is verleend blijft permanent ter beschikking van de onderneming. Het is immers eigen vermogen.

Aandelen van Naamloze Vennootschappen worden verhandeld op de effectenbeurs. De aandelenbeurs in Nederland is ontstaan in het begin van de 17de eeuw door de oprichting van de VOC in 1602. Bij de oprichting werden aandelen uitgegeven. Als een eigenaar zijn aandelen wilde verkopen, moest hij op zoek gaan naar een mogelijke koper. De kans was dan het grootst, dat hij deze in Amsterdam vond. Zo is een centrale handelsplaats ontstaan. Een dak boven hun hoofd kregen de effectenhandelaren pas in de Beurs van Berlage in 1903. Dit gebouw was openbaar toegankelijk, zolang de bezoeker entree betaalde (€ 0,05). Aan deze openbaarheid kwam een einde toen de effectenbeurs in 1913 het huidige gebouw aan Beursplein 5 betrok. Vanaf die datum was de effectenbeurs alleen toegankelijk voor leden van de Vereniging voor de Effectenhandel. Dit betekent dat je als belegger alleen effecten kunt kopen of verkopen via een tussenpersoon (effectenmakelaar, bank) die lid is van de Vereniging voor Effectenhandel.

De Amsterdamse Effectenbeurs is tegenwoordig een dochter van Euronext. Euronext is in september 2000 ontstaan uit een fusie tussen de Amsterdamse beurs en de beurzen van Brussel en Parijs. Sinds juli 2001 is Euronext beursgenoteerd. Opvallend genoeg heeft dit bedrijf geen notering op de Amsterdamse beurs, maar slechts op de Parijse beurs. Dat geeft enigszins de verhoudingen binnen het bedrijf aan.

Opdracht 6: opdracht om te kopen of te verkopen.

- Noem twee banken die zijn gespecialiseerd in het kopen en verkopen van effecten ten behoeve van hun klanten.
- Waarom moet je een beleggingsrekening openen bij zo'n bank?
- Je kunt een order "bestens" of "gelimiteerd" geven. Zoek uit (internet) wat het verschil is.

Wat is een aandelenindex?

Een aandelenindex geeft aan hoe de aandelenmarkt het als geheel heeft gedaan. Het is een soort "beursthermometer". De aandelenindex van de 25 belangrijkste aandelen op de Amsterdamse effectenbeurs wordt de AEX (= Amsterdam Exchange Index) genoemd. Daarnaast wordt een index berekend voor een aandelenmix van middelgrote bedrijven. Dit is de AMX (= Amsterdam Midcap Index)

Alle aandelen worden gewogen met een bepaald vast gewicht. Bijvoorbeeld 15 aandelen Banken, 10 aandelen Olie, 20 aandelen Bier enzovoort. De index is dan een aandelenportefeuille. De index ziet er als volgt uit :

15 Banken	* € 60 (koers)	= € 900
10 Olie	* € 100	= € 1.000
20 Bier	* € 35	= € 700
		= € 2.600

In het geval van de AEX-index wordt het totale bedrag aan euro's bij elkaar opgeteld en door 100 gedeeld. De vaste gewichten worden eens per jaar vastgesteld (het weekend na de derde

vrijdag in februari) op basis van de totale beurswaarde van de bedrijven. Ieder fonds mag een maximaal gewicht hebben van 15%. De gewichten worden afgerond op hele aandelen. Vervolgens worden er nog enkele kleine aanpassingen gemaakt om de index weer precies op hetzelfde punt te laten beginnen waar het geëindigd is. Er zitten 25 fondsen in de AEX-index.

Opdracht 7: berekening AEX: zie bv.: <http://www.behr.nl/beurs/AEX.html>

- Welke 5 bedrijven hebben het grootste procentuele gewicht in de AEX?
- Bereken voor hoeveel procent de AEX wordt bepaald door financiële instellingen?
- Waarom zal het procentuele gewicht van elk bedrijf in de AEX in de loop van het jaar veranderen.

Opdracht 8: informatie over aandelen op de beurspagina

Fonds	Laatst	Vershil	Tijd	Bied (aantal)	Laat (aantal)	Volume		
<u>AEX</u>	451,47	0,97	10:10	446,11	0	0,00	0	
<u>ABN Amro</u>	22,89	0,04	10:12	22,88	5.800	22,91	11.216	1.614.271
<u>Aegon</u>	13,18	-0,12	10:09	13,18	14.057	13,19	16.640	1.130.535
<u>Ahold</u>	6,36	0,01	10:10	6,35	51.774	6,36	9.925	653.719
<u>Akzo Nobel</u>	40,00	0,16	10:11	39,98	1.080	40,02	2.000	135.130
<u>ASML</u>	18,70	0,15	10:12	18,70	532	18,72	3.528	975.177
<u>Buhrmann</u>	12,83	-0,03	10:09	12,84	1.319	12,86	949	143.251
<u>DSM</u>	36,83	0,01	10:02	36,80	962	36,83	1.918	59.780
<u>Fortis</u>	28,72	-0,04	10:07	28,71	2.459	28,72	1.683	575.880
<u>Getronics</u>	10,67	0,01	10:08	10,65	10.597	10,67	5.255	302.898
<u>Hagemeyer</u>	2,97	0,04	10:12	2,96	142.431	2,97	257.365	6.064.918
<u>Heineken</u>	29,07	0,12	10:10	29,06	3.425	29,07	544	76.060
<u>ING</u>	29,28	-0,09	10:10	29,27	29.718	29,29	11.725	1.309.827
<u>KPN</u>	7,93	-0,02	10:10	7,93	83.982	7,94	92.248	2.711.015
<u>Numico</u>	37,85	0,45	10:11	37,85	715	37,90	70	77.022
<u>Philips</u>	27,83	0,05	10:10	27,81	557	27,84	1.480	1.217.136
<u>Reed Elsevier</u>	11,61	0,04	10:05	11,61	14.144	11,63	7.132	194.221
<u>Royal Dutch She...</u>	28,00	-0,02	10:11	28,00	20.619	28,01	9.640	3.037.282
<u>SBM Offshore</u>	84,45	1,00	10:11	84,45	176	84,50	2.674	112.375
<u>TNT</u>	27,31	0,29	10:12	27,29	2.386	27,30	3.732	203.169
<u>Unilever</u>	58,85	1,10	10:11	58,85	3.127	58,90	36.919	1.359.674
<u>Vedior</u>	13,36	0,08	10:12	13,32	3.268	13,36	8.000	195.137
<u>VNU</u>	27,65	0,08	10:06	27,64	11.438	27,65	53	215.704
<u>Wolters Kluwer</u>	18,41	0,19	10:03	18,40	6.590	18,41	2.566	186.118

- a. Hierboven zie je de fondsen die een notering hebben (of hebben gehad) aan de AEX (Amsterdam Exchange) van een aantal jaar terug. Inmiddels is er veel gebeurd. Bekijk de huidige AEX fondsen en probeer de (twee) verschillen te benoemen en te verklaren.
- b. Wat wordt verstaan onder begrippen 'bieden' en 'laten' (zoek op internet)?
- c. Stel dat je op bovenstaand moment een pakket aandelen had aangeschaft bestaande uit de volgende fondsen (incl. aantallen):
 - KPN, 250 stuks
 - ASML, 1200 stuks
 - Philips, 500 stuks
 - Wolters Kluwer, 230 stuks
 Bereken je winst/verlies op basis van de huidige stand van de AEX en de desbetreffende fondsen (vermeld in je antwoord de datum).
- d. Had je je geld drie jaar geleden beter op een spaarrekening kunnen zetten in plaats van beleggen of niet? (vergelijk met opdracht 1)
- e. Had je een beter rendement behaald indien je al je geld in één van de bovengenoemde fondsen had gestoken? Antwoord toelichten

Wat is een beleggingsfonds?

Een beleggingsfonds is een verzameling beleggingen (aandelen, obligaties) met meerdere eigenaren.

Er zijn beleggingsfondsen die beleggen in:

- obligaties
- aandelen
- onroerend goed
- deposito's
- een mix van bovenstaande beleggingsvormen
- etc.

Een aandelenfonds is meestal of gericht op een bepaald gebied/regio (Azië, Amerika) of bepaald thema (ICT, biotechnologie), of het kan juist internationaal gespreid zijn. Als een belegger denkt dat Nederlandse aandelen het goed zullen doen, moet hij een fonds kopen dat met name belegt in Nederlandse aandelen.

Voor- en nadelen

De voordelen van beleggingsfondsen ten opzichte van zelf beleggen zijn :

- De kosten zijn over het algemeen lager.
- De risicospreiding is veel groter (zie stap 2).
- Doordat de fondsbeheerders niet met eigen geld beleggen, zijn ze beter in staat koelbloedig te blijven.
- Door middel van een beleggingsfonds kan men in landen investeren (India, China), die voor de particuliere belegger nauwelijks toegankelijk zijn.
- Gemakkelijk en ideaal voor een rustige vermogensopbouw.

Een nadeel is dat je zelf geen invloed op de beleggingen kunt uitoefenen; dat maakt beleggen minder spannend. Daarnaast weet een belegger in beleggingsfondsen niet wie er voor hem belegt. Misschien is het wel iemand die er geen verstand van heeft. En als laatste is het voor sommige mensen veel interessanter om op een verjaardag te vertellen met welk aandeel ze nu

weer hebben 'gescoord'. Dit wil niet zeggen dat men met beleggingsfondsen minder kan verdienen. Integendeel, beleggers die in beleggingsfondsen beleggen, hebben op langere termijn vaak een veel hoger rendement.

Opdracht 9: beleggingsfondsen.

Delta Lloyd is een grote verzekeringsinstelling die ook beleggingsproducten aanbiedt; ze geven de mogelijkheid te beleggen in fondsen.

a) Noem nog drie grote Nederlandse beleggingsfondsen / bedrijven waarbij je in fondsen kunt beleggen.

Ga naar de internetsite van Delta Lloyd en kies voor beleggen>de beleggingsfondsen van Delta Lloyd>Bekijk alle fondsen.

b) Kies 1 van de genoemde fondsen en geef aan wat de beleggingsstrategie is.

c) Leg uit waarop het verschil in de portefeuilles is gebaseerd.

Wat zijn obligaties?

Obligaties zijn schuldbekentenissen, oftewel leningen. Het is vreemd vermogen dat tijdelijk aan het bedrijf ter beschikking is gesteld. Als een belegger *inschrijft* op een obligatielening leent hij in feite geld uit aan degene die de obligatie heeft uitgeschreven. Het desbetreffende bedrijf of instelling moet dit geld aan het einde van de looptijd ook weer terug betalen. De looptijd van een obligatie bij uitgifte is langer dan twee jaar.

Obligatiekenmerken

Op het eigendomsbewijs van een obligatie staan de volgende kenmerken vermeld :

1. De naam van de uitgevende instelling: dit is het bedrijf of instelling die het geld leent en het uiteindelijk ook weer moet terugbetalen.
2. De nominale waarde: dit is het bedrag waarover de rente betaald wordt en wat men uiteindelijk weer zal terugontvangen. Meestal is dit € 1.000, maar bedragen van € 5.000 en € 10.000 komen ook voor. Nederlandse staatsobligaties worden in eenheden van € 1 verhandeld.
3. Het jaar van uitgifte: dit is het jaar waarin de obligatie wordt uitgeschreven.
4. De coupon: het rentepercentage dat men ontvangt over de nominale waarde.
5. Coupondatum: dit is de datum waarop men de rente krijgt uitgekeerd. Dit kan jaarlijks of halfjaarlijks zijn.
6. De aflossing: deze kan verspreid over een bepaalde periode plaatsvinden of in één keer worden gedaan. Bij leningen die verspreid worden terugbetaald, geschiedt de terugbetaling meestal in jaarlijks gelijke termijnen. Door loting wordt bepaald welke beleggers worden terugbetaald.

Als je in de krant kijkt naar een obligatie dan zie je bijvoorbeeld 5,25% Ned 98/09 staan. Dit staat voor een obligatielening van de Nederlandse Staat (Ned). Op deze obligatie wordt jaarlijks 5,25% vergoed. De lening is uitgegeven in 1998 en je krijgt je geld weer terug in 2009.

Opdracht 10: informatie over obligaties op de beurspagina

- a) Geef van onderstaande obligatie met een nominale waarde van € 1.000,- (gegevens: 4 september 2008)
- Naam bedrijf
 - Rentepercentage
 - Jaar waarin de lening wordt afgelost
 - Huidige koers
 - Verandering van de koers in procenten
 - Aantal verhandelde obligaties

Obligatie	Laatst	+/-	%	Open	Hoog	Laag	Vorig slot	Volume	Bid	Ask
ING BANK 6 1/2%10 ↓	102,35	-0,23↓	-0,22	102,35	102,35	102,35	102,58	10000	102,35	102,64

- b) Ga met een berekening na of de genoemde koersdaling overeenstemt met de koersgegevens.
- c) Bereken voor welk bedrag er op 4 september in deze obligaties in gehandeld.

Koersbepalende factoren

Obligaties zijn verhandelbaar op de beurs als er een notering is aangevraagd. Op de effectenbeurs komen vraag en aanbod samen en zodoende komt er een koers tot stand. De koers van een obligatie wordt uitgedrukt in procenten van de nominale waarde. Bij een koers van 100% en een nominale waarde van € 1.000 betaalt men € 1.000. Bij een koers van 95% moet men € 950 betalen en bij een koers van 110% € 1.100.

De hoogte van de koers is afhankelijk van:

1. de huidige rentestand
2. de betrouwbaarheid (kredietwaardigheid) van de uitgevende instelling
3. de resterende looptijd
4. de verhandelbaarheid van de obligatie
5. de rente op de obligatie (de coupon).

Het is belangrijk om te weten of de instelling die het geld leent van de belegger in staat is dit terug te betalen. Naarmate het risico op wanbetaling groter wordt (bv. als het bedrijf in financiële problemen komt) zal de koers lager zijn.

Omdat de obligaties altijd tegen de nominale waarde worden afgelost, zal de koers van een obligatie naarmate de resterende looptijd korter is, dichter bij de 100% liggen.

De marktrente in verhouding tot de rente op de obligatie

De huidige rente of marktrente is van groot belang voor de koersontwikkeling. Als de huidige rente gelijk is aan de coupon, is de koers gelijk aan de nominale waarde. De koers is dan 100%. Als de huidige marktrente hoger is dan de coupon, staat de koers onder de 100%. Beleggers betalen minder voor deze obligatie, omdat er ergens anders een hogere rente te krijgen is. Als de marktrente lager is dan de rente op de obligatie, is men bereid meer te betalen voor de obligatie dan de nominale waarde.

Opdracht 11:

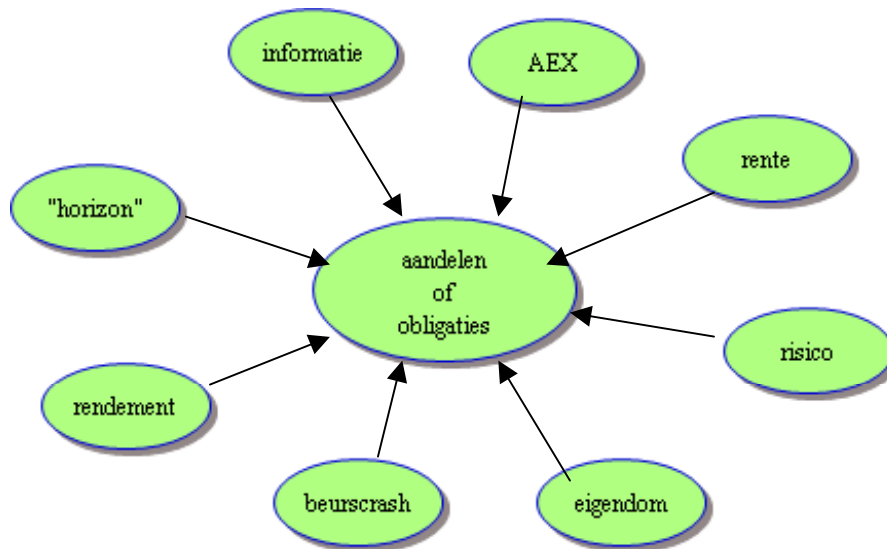
- a) Welke instelling geeft de grootste zekerheid op aflossing van de obligatielening?

Stel dat de obligatiekoersen de afgelopen periode zijn gedaald.

- b) Welke conclusie kun je hieruit trekken over de ontwikkeling van de marktrente (zeg maar de rente op spaarrekeningen bij banken).

Opdracht 12: Een conceptmap

Een leerling heeft als opdracht meegekregen een 'conceptmap' te maken aan de hand waarvan hij zijn keuze moet onderbouwen om te beleggen in aandelen of obligaties. Onderstaande "conceptmap" is hiervan het resultaat.



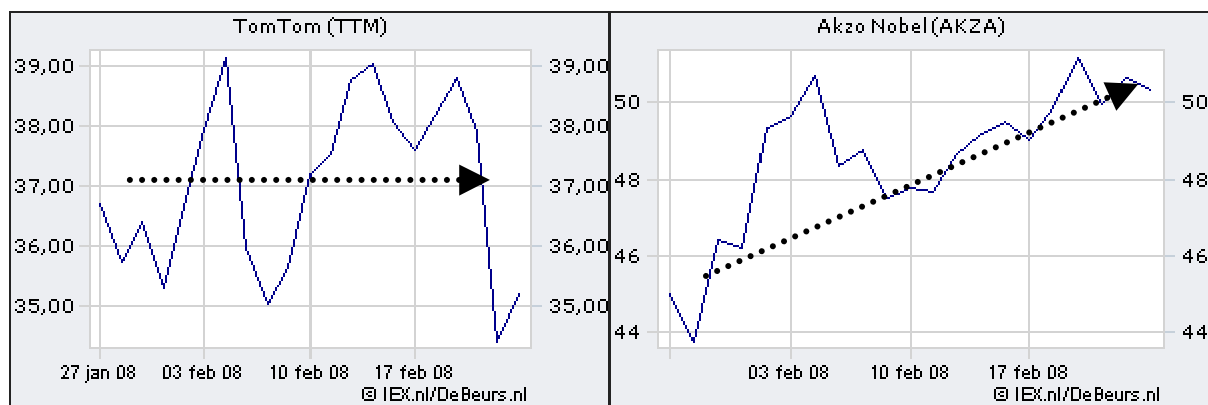
- a. Geef van elk genoemd begrip aan hoe het de keuze voor beleggen in obligaties of aandelen beïnvloedt (zie antwoordblad: kies voor aandelen of obligaties).

¹ zie bv www.inspiration.com

Stap 2: Wat hebben de begrippen risico en informatie te maken met beleggen?

Risico en informatie zijn twee belangrijke begrippen. Risico geeft de kans aan dat een belegging geen of lage opbrengsten geeft en dat er een kans is dat je je vermogen geheel of gedeeltelijk kwijt raakt. Naarmate je meer informatie hebt is dit risico kleiner.

Hoewel de beurs geen casino is, heb je op de beurs aandelen die meer of minder (zichtbaar) risico 'dragen'. Risico komt onder andere tot uitdrukking in de 'bewegelijkheid' van een bepaald aandeel. Dat wordt duidelijk als je bijvoorbeeld kijkt naar het aandeel Akzo Nobel in vergelijking met het aandeel TomTom (bron: www.debeurs.nl):



Het aandeel TomTom kan je een hoog rendement opleveren als je op het juiste moment koopt en op het juiste moment verkoopt. Maar ja, wat is het juiste moment? Risico en informatie zijn als het ware tweelingzusjes en informatie is dan bijzonder kostbaar!

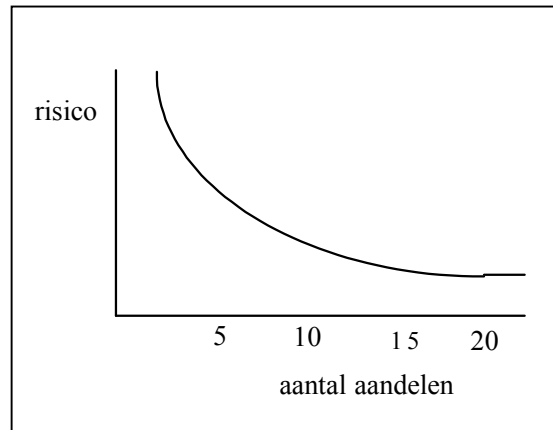
Opdracht 13: Volatiliteit ofwel bewegelijkheid.

- Bereken hoeveel procent koerswinst je in de maand februari 2008 maximaal had kunnen maken op de aandelen TomTom en AkzoNobel?
- Bereken hoeveel procent koersverlies je in de maand februari 2008 maximaal had kunnen lijden op de aandelen TomTom en AkzoNobel?

Risicospreiding

Naast beleggen in een bepaald fonds (TomTom of Akzo Nobel) heb je ook de keuze om op meerdere paarden tegelijk je geld te zetten. Een beleggingsfonds biedt je deze mogelijkheid. Eén van de voordelen van het beleggen in een beleggingsfonds is de risicospreiding. Sommige fondsen proberen deze risicospreiding te vergroten door niet alleen in Nederland te beleggen maar ook in het buitenland. Door de toenemende internationalisatie is het steeds moeilijker om op deze manier risico's te spreiden. Daarom wordt sectorspreiding steeds belangrijker. Ook de grootte van het fonds is van belang: hoe groter het fonds hoe lager de kosten en hoe groter de spreidingsmogelijkheden.

Om zelf enige risicospreiding binnen een aandelenportefeuille te krijgen, moet je meerdere aandelen kopen en daardoor heb je te maken met relatief hoge kosten. Bij een kleiner aantal loop je grotere risico's. Bij een groter aantal gaat het risico niet naar beneden, maar gaan de kosten wel omhoog. Men moet de aandelen wel zoveel mogelijk spreiden over verschillende sectoren. Als men de aandelen over meerdere landen spreidt (bijvoorbeeld twee tot drie), krijg je een verdere risicoreductie. Het beste kunnen dit landen zijn die weinig met elkaar te maken hebben zoals bijvoorbeeld Nederland en Japan.



Bepalen van het rendement en het koersrisico van een obligatie

Het bepalen van het risico, de koers en het mogelijke rendement van een aandeel is bijzonder complex. Voor obligaties ligt dit wat 'eenvoudiger'.

De volgende factoren spelen een rol:

- looptijd;
- kwaliteit van de debiteur;
- verhandelbaarheid;

looptijd

Stel nu, een belegger koopt een obligatie als de marktrente 8% is en de coupon op de lening is ook 8%. De koers is dan 100%. Als de marktrente nu stijgt naar bijvoorbeeld 10%, wordt de 8%-obligatie minder aantrekkelijk en zal de koers dalen. Er wordt wel gezegd dat obligaties veilige beleggingen zijn, maar als de rente stijgt, dalen ze in waarde zoals we in het voorbeeld hierboven zagen. De onzekerheid van een dalende of stijgende rente noemen we het *renterisico*.

Bij obligaties met een lange looptijd is dit risico het grootst, omdat men dan langer met de lage rente zit opgescheept. Daarom zullen de koersen van obligaties met een lange looptijd bij een rentestijging meer dalen dan koersen met een korte looptijd.

Kwaliteit van de debiteur

De kwaliteit van de debiteur heeft een duidelijke invloed op het rendement op een obligatie. Als beleggers twijfelen aan de kredietwaardigheid van het uitgevende bedrijf, willen beleggers een hoger rendement om gecompenseerd te worden voor dit extra risico. Als men het geld aan de Nederlandse overheid heeft geleend, kan men er zeker van zijn dat de lening en de rente wordt terugbetaald. De overheid kan immers gewoon bijvoorbeeld de belastingen verhogen. Bij een bedrijf is de kans aanwezig dat de schulden en dus de obligaties niet worden terugbetaald. Voor dit risico wil de belegger vergoed worden. Dit risico noemt men *debiteurenrisico*.

De verhandelbaarheid

Grote institutionele beleggers (bijvoorbeeld pensioenfondsen) vinden het van belang dat de verhandelbaarheid groot genoeg is. Dit om te voorkomen dat wanneer ze de obligatie weer willen verkopen, hun aanbod de koers van de obligatie naar beneden drukt. Daarom is de koers van makkelijk verhandelbare obligaties meestal wat hoger.

Stap 3: Welke invloed hebben de verschillende economische ontwikkelingen op de waarde van beleggingen?

Kader 1: (uit de krant, bewerkt): Hogere opening op Damrak

De Amsterdamse beurs (de AEX) is donderdag hoger aan de dag begonnen, vooral dankzij (1) een sterk optreden van de Japanse beurs, (2) een gedaalde olieprijs en (3) interesse in financiële instellingen zoals ING en Fortis. De AEX-index noteerde donderdag rond 9.05 uur 0,32% hoger op 437,85 punten. "De hogere opening wordt gestuwd door de Nikkei: de Japanse beurs", zei handelaar Rob Koenders. Hij wees daarnaast onder meer op de goede cijfers van Sony. Verder dacht Koenders dat de dag in het teken zal staan van stijgende koersen in de Europese bankensector. De handelaar noemde in dat verband de mogelijke interesse van Barclays Bank in Commerzbank. Volgens Koenders zijn banken als ING en Fortis een "koopje" voor andere grote banken in Europa of de VS.

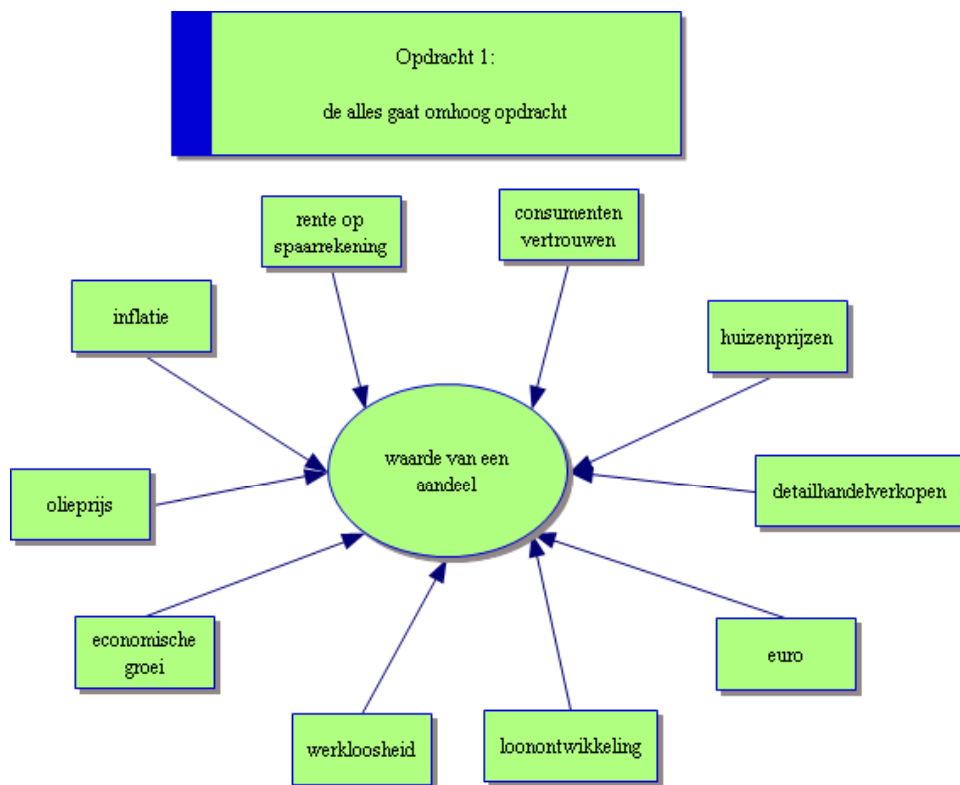
Economie en de beurs, een onlosmakelijk geheel lijkt het. Economische ontwikkelingen hebben invloed op de waarde van de verschillende indices en de onderliggende aandelen. Grootheden als de olieprijs, bedrijfsnieuws, de rentestand, werkloosheidscijfers, inflatie en koopkracht kunnen allemaal leiden tot schommelingen op de beurs. Uit bovenstaande tekst zou je mogelijkwijs een drietal zaken kunnen concluderen op dit gebied:

1. Doordat de Japanse beurs hoger is geëindigd zijn beleggers in Nederland van mening dat de Amsterdamse beurs (de AEX) ook zal stijgen: "het beurssentiment is goed". Van deze positieve sentimenten willen beleggers meeprofiteren. De vraag stijgt (beleggers zijn bereid meer te betalen voor een aandeel) waardoor de prijzen van aandelen stijgen en de AEX "omhoog" gaat.
2. De olieprijs is gedaald. Bedrijven betalen minder voor olie en hebben minder kosten. De winst neemt toe waardoor mogelijkwijs de dividenden stijgen. Hierdoor wordt het aantrekkelijk aandelen van deze meeprofiterende bedrijven te hebben waardoor de vraag naar deze aandelen stijgt en dus de waarde van een aandeel. Tevens zou je kunnen concluderen dat een lagere olieprijs resulteert in een lagere benzineprijs aan de pomp, waardoor de consument minder hoeft te betalen voor een liter benzine. Consumenten houden meer geld over (de koopkracht stijgt) en dit leidt wellicht tot meer consumptieve uitgaven waar (meerdere) bedrijven van kunnen profiteren.
3. De bankensector vertoont een stijgende trend. Doordat de relatief kleine Nederlandse banken (internationaal gezien) "goedkoop" zijn voor buitenlandse banken (de Nederlandse banken kunnen voor een betrekkelijk laag bedrag worden opgekocht), lijken de koersen van bijvoorbeeld de ING Bank en Fortis te gaan stijgen. Indien een bank als Barclays Bank de ING Bank "opkoopt" zal dat gebeuren tegen een hogere koers dan de huidige koers: de meerwaarde van het bedrijf. Het wordt dus aantrekkelijk om een aandeel te hebben van zo'n bedrijf, je kunt er een flinke winst mee boeken.

Opdracht 14: 'Alles gaat omhoog!'

In de onderstaande figuur zie je een aantal 'grootheden' : inflatie, rente, werkloosheid etc.

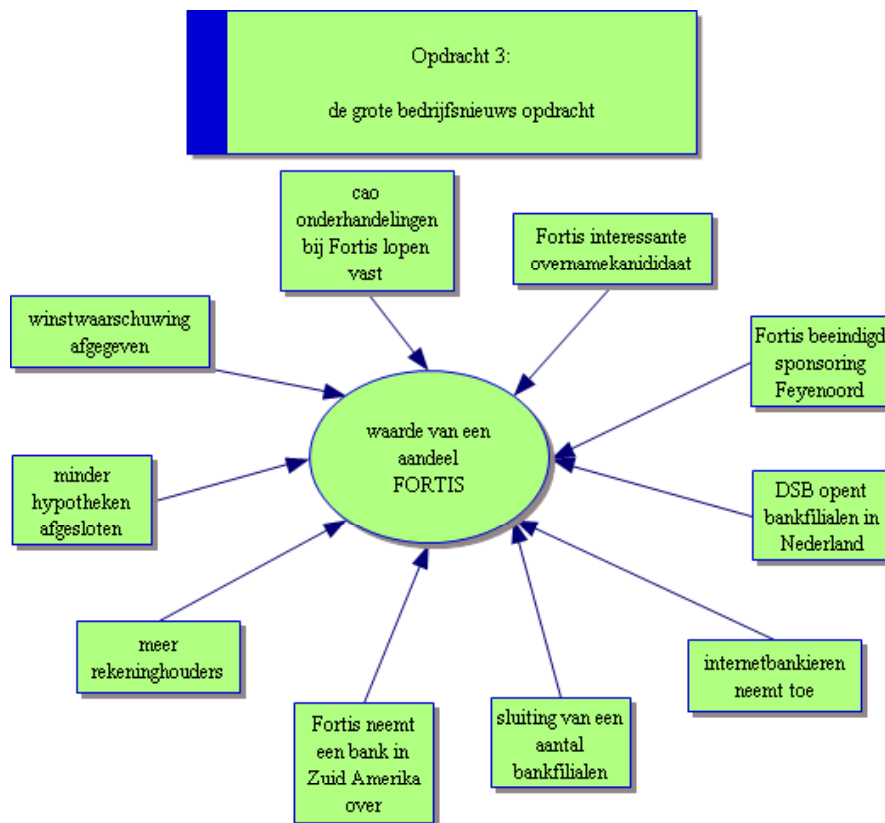
- Omschrijf de invloed die een stijging van de desbetreffende grootheid kan hebben op de waarde van een aandeel. Oftewel, de rente op spaarrekening stijgt, welke invloed kan dit hebben op de waarde van een aandeel. Of de huizenprijzen stijgen, welke invloed kan dit hebben op de waarde van een aandeel (zie antwoordblad voor invulschema)..



Opdracht 15: 'de bedrijfsnieuws opdracht'

In de onderstaande figuur zie je een aantal 'gebeurtenissen' terugkomen die invloed zouden kunnen hebben op het verloop van de waarde van een aandeel Fortis.

- a. Omschrijf de invloed die elk gebeurtenis kan hebben op de waarde van een aandeel Fortis Oftewel, leidt het vastlopen van de CAO onderhandelingen bij Fortis tot een verandering van de waarde van het aandeel (zie antwoordblad voor invulschema)



Uit bovenstaande opdrachten blijkt dat het best lastig is om verbanden te zien tussen bepaalde ontwikkelingen. Op papier lijkt het allemaal zo mooi, maar de praktijk is toch een stuk weerbarstiger.

Wat je in ieder geval terugziet zijn twee heel belangrijke componenten op de beurs: vraag en aanbod. Meer vraag dan aanbod, of meer kopers dan verkopers, leidt tot hogere koersen en meer verkopers dan kopers, meer aanbod dan vraag, leidt tot dalende koersen. Waar het om gaat is dat elke gebeurtenis wordt vertaald in mogelijke ontwikkelingen op gebied van vraag en aanbod. Een beursanalisten is hier de hele dag mee bezig!

De onderstaande opdrachten werken dit verder uit.

Opdracht 16: 'de beurs in het nieuws'

Kader 2 (uit de krant, bewerkt): De Xbank krijgt miljoenenboete in VS

De Amerikaanse Centrale Bank (de Fed) en de Amerikaanse autoriteiten hebben de Xbank NV een ongewoon hoge boete gegeven van 80 miljoen dollar voor grootschalige schending van Amerikaanse wetten en sancties tegen Iran en Libië. De boete is een van de hoogste die ooit aan een bank is opgelegd. Het volgt na meer dan een decennium van overtredingen, waardoor miljarden dollars terecht kwamen bij bankkantoren in Dubai en New York, aldus bronnen bekend met de situatie. "De Xbank erkent dat er fouten zijn gemaakt, we accepteren de straf en betreuren wat er is gebeurd", aldus een woordvoerder. "Er zijn al corrigerende en disciplinaire maatregelen getroffen."

- a) Welke invloed zal bovenstaand bericht hebben gehad op het koersverloop van de Xbank die dag? Motiveer je antwoord (met behulp van de begrippen vraag en aanbod, zie antwoordblad).

Kader 3 (uit de krant, bewerkt): Rabobank verhoogt koersdoel ASML (19 januari 2006)

De Rabobank verhoogt het koersdoel van chiptoeleverancier ASML van 17 naar 19 euro nadat het Veldhovense concern woensdag de taxaties opschroefde. De bank vindt de resultaten over het vierde kwartaal van 2005 beter dan verwacht en ziet aanhoudend sterke vooruitzichten door de leidende positie van ASML. Rabo handhaaft echter het advies 'houden' omdat de bank niet voldoende 'opwaarts potentieel' ziet voor een verandering van het advies. Rond 10.15 uur noteert het aandeel ASML 18,11, de AEX wint 0,5%.

- b) Welke invloed zal bovenstaand bericht hebben gehad op het koersverloop van ASML op die dag? Motiveer je antwoord (met behulp van de begrippen vraag en aanbod, zie antwoordblad).
- c) Zou je dat kunnen controleren als je gebruik maakt van de site: ?
- d) Heeft bovenstaand bericht ook nog consequenties gehad voor het verdere verloop van de koers van het aandeel ASML na 19 januari 2006?
- e) Welk advies zou je hebben verwacht dat de Rabobank aan beleggers in aandelen ASML zou geven?

Kader 4 (uit de krant, bewerkt): Reclame-uitgaven Unilever in Nederland 30% toegenomen

Was- en levensmiddelenconcern Unilever heeft vorig jaar in Nederland meer uitgegeven aan reclame. Het bedrijf gaf 220 miljoen euro uit aan reclame in de Nederlandse media. Dat is 30% meer dan in 2004. Daarmee is Unilever nu verreweg de grootste adverteerder van Nederland, volgens het blad Adformatie. Het blad rangschikt telecommatenschap KPN als tweede adverteerder na Unilever. KPN bestede 106 miljoen euro in de media. Vooral de Unilever-bestedingen via internetreclame zijn fors gegroeid, tot een verdrievoudiging ten opzichte van 2004. Televisie blijft het belangrijkste medium voor Unilever: 65% van het budget gaat naar televisie. Echter: 'Unilever is geconditioneerd in tv, zo'n mammoettanker moet je langzaam een paar graden laten draaien'.

- f) Welke invloed zal bovenstaand bericht hebben gehad op het koersverloop van Unilever op die dag? Motiveer je antwoord.
- g) Wat wordt bedoeld met de opmerking: "Unilever is geconditioneerd in tv, zo'n mammoettanker moet je langzaam een paar graden laten draaien", zegt hij in het blad"?

Opdracht 17: Economische ontwikkelingen*Kader 5 (uit de krant, bewerkt): China's economie blijft onstuimig groeien*

De economie van China blijft onstuimig groeien. In 2005 groeide de economie met 9,9% door de enorme groei van de export. Sommige economen menen echter dat dit cijfer een te lage schatting is. China blijft daarmee de vijfde economie ter wereld (na de Verenigde Staten, Duitsland, Japan en Groot-Brittannië), hoewel sommige economen denken dat China nu reeds de vierde plaats bezet. Het cijfer kwam iets lager uit dan de 10,1% groei in 2004 en de 10% in 2003. De cijfers geven een indicatie dat China is ontsnapt aan een 'harde landing'. Voor dat scenario werd gevreesd, omdat de regering in Beijing oververhitte sectoren als de vastgoed- en staalmarkt vanaf 2004 wat liet afkoelen. Maar de economische groei bleef voor het derde jaar op rij sterk, terwijl de inflatie laag bleef, momenteel rond de 1%.

- a) Beschrijf de invloed die bovenstaande macro-economische ontwikkeling kan hebben op de Nederlandse economie
- b) Welke invloed zou bovenstaand krantenartikel hebben gehad op het koersverloop van de AEX van die dag? Motiveer je antwoord
- c) Waarom zouden niet alle afzonderlijke fondsen "last hebben gehad" van bovenstaande ontwikkeling?
- d) Waarom zou de groei van de Chinese economie ook positieve gevolgen kunnen hebben voor fondsen met een notering aan de AEX? Leg uit dat Nederlandse bedrijven ook kunnen profiteren van de groei van de Chinese economie.

Kader 6 (uit de krant, bewerkt): Inflatie eurozone blijft boven 2%

De inflatie in de eurozone is in december uitgekomen boven de grens van 2,0% die de Europese Centrale Bank (ECB) zich ten doel stelt. De inflatie op jaarbasis kwam uit op 2,2%, tegen 2,3% in november. Dat blijkt uit cijfers van Eurostat, het bureau voor de statistiek van de Europese Unie. Op maandbasis stegen de consumentenprijzen met 0,3%. De cijfers komen overeen met de marktverwachtingen. Vooraf geraadpleegde economen rekenden eveneens op een inflatie van 0,3%. December was de derde maand op rij dat de inflatie lager uitviel. Toch is er weinig hoop dat het doel van 2,0% op korte termijn zal worden gehaald. Ook de eerste cijfers van januari wijzen erop dat het doel niet gehaald zal worden.

- e) Beschrijf de invloed die bovenstaande macro-economische ontwikkeling kan hebben op de Nederlandse economie
- f) Welke invloed zou bovenstaand krantenartikel hebben gehad op het koersverloop van de AEX van die dag? Motiveer je antwoord

Stap 4: Het bepalen van het 'risicoprofiel'

Beursgoeroes en wijsheden

Beleggen is niet eenvoudig. Door schade en schande kunnen na jaren ervaring de belangrijkste valkuilen ontweken worden. Of men kan in de leer gaan bij de grote beleggers uit de geschiedenis. Een aantal waardevolle tips van "superbeleggers", vind je hieronder. Een strikte toepassing van deze beurswijsheden garandeert niet altijd (helaas) een opbrengst boven het marktgemiddelde²:

Koop wat je kent

Zodra de selectie van de slechtst presterende aandelen van de voorbije jaren achter de rug is, begint het echte werk. 'Weet wat je bezit en zie dat je het in 1 minuut kan uitleggen aan een 12-jarig kind', vindt Peter Lynch. Hoeveel aandeelhouders van Telenet, Agfa-Gevaert, IBA enzovoort zijn in staat dat regeltje toe te passen? Zolang de activiteiten positief evolueren, stelt er zich geen probleem. Maar hoe adequaat reageren op negatief nieuws als de implicaties ervan op het aandeel niet correct ingeschat kunnen worden?

Snel reageren op bepaalde gebeurtenissen kan ook alleen maar als de 'voeling' met het aandeel er is. Waarom Nasdaq-aandelen kopen als in Europa, en vaak zelfs in België, even interessante aandelen te vinden zijn. Kopen dicht bij huis heeft als voordeel dat je vermijdt de laatste in rij te zijn om het nieuws te vernemen.

Investeren is een werkwoord

'Veel mensen willen geld verdienen op de aandelenmarkt, maar weinigen willen er moeite voor doen.' Dat zegt Adam Smith, waarschijnlijk de meest invloedrijke econoom aller tijden. Studie, nadenken over de nieuwe trends en het volgen van het nieuws op de voet, is wat de winnaars van de verliezers onderscheidt.

'Evalueer een keer om de zes maanden elk aandeel in de portefeuille en stel je de vraag of je het aandeel aan de huidige prijs nog steeds zou kopen', meent Phillip Carret. Carret is volgens superbelegger Warren Buffett de man met de beste lange termijnbeleggingsprestatie die hij ooit heeft gekend. Een dagelijkse opvolging van het nieuws is een deugd. Dat geldt niet voor de aandelenkoersen. Eens per maand de aandelenkoersen bekijken, werkt bevorderend voor de zielenrust en vermijdt emotionele acties.

² <http://www.iex.nl/forum/topic.asp?forum=34&topic=1079343&Page=1>

Beperk verlies

Een groot staatsman werd gevraagd naar zijn relatie met andere naties. Hij antwoordde: 'We hebben geen vrienden of loyaliteiten, enkel belangen.' Dat moet ook de aard van de relatie zijn van beleggers met aangekochte aandelen. Er kan geen emotionele band ontstaan, investeren is puur zakelijk.

'Het beste wat je kan doen als je geld begint te verliezen, is verkopen en vergeten', meende Gerald M. Loeb. Loeb was een succesvol financier en financieel auteur van na de Tweede Wereldoorlog. 'Het is de belangrijkste en enige regel van de markt die geleerd kan worden met de zekerheid dat het steeds de juiste actie is.

Neem winst

Verlies nemen is voor velen een pijnlijke zaak. Maar ook winst nemen is geen vanzelfsprekende beslissing. Hebzucht komt al gauw om de hoek kijken wanneer een vooropgesteld koersdoel wordt gehaald. De stijging wordt niet verzilverd en voor je het weet, valt het aandeel met enkele tientallen procenten terug. Maar is het stellen van een koersdoel de juiste manier van werken? 'Hou vast aan de winnaars, en smijt de verliezers buiten', zou het adagio van elke belegger moeten zijn. Maar het is tegen de menselijke natuur. Daarbij is nog niemand armer geworden door te vroeg te verkopen. Een te late verkoop heeft al menig menselijk drama opgeleverd. Wanneer dan winst nemen? 'Verkoop een deel van de aandelen bij 100 procent winst', adviseert Loeb.

Opdracht 18: 'Wat voor een belegger ben jij?'

- a) Welke tip spreekt jou het meeste aan? Motiveer je antwoord.

Opdracht 19: Bepalen van het risicoprofiel

Veel financiële instellingen die beleggen voor klanten bepalen het risicoprofiel aan de hand van een standaard vragenlijst. Hieronder tref je zo'n vragenlijst aan. Je moet in de volgende stap een beleggingsportefeuille gaan samenstellen en beheren voor een opdrachtgever.

- a) Vraag iemand om jullie opdrachtgever te worden.
- b) Bepaal het eigen risicoprofiel van jullie opdrachtgever met behulp van onderstaande vragenlijst. Zie verder stap 5, onderdeel 2.

Vaststelling risicoprofiel

Voor de zorgvuldige bepaling van uw persoonlijk risicoprofiel dient u de volgende acht vragen naar waarheid te beantwoorden. Deze methode van bepaling van het risicoprofiel is ontwikkeld in samenwerking met het Instituut voor Toegepaste Beleggingswetenschappen en Legal & General Nederland..

1 Met welke vorm van beleggen heeft u de meeste ervaring

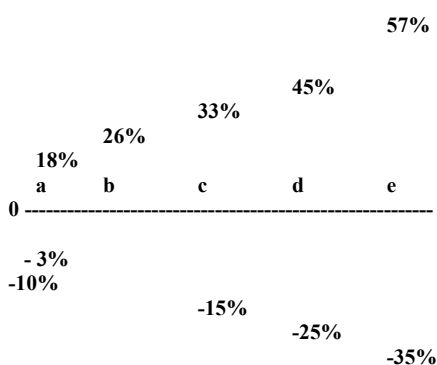
- a Geen
- b Beleggingsverzekering
- c Beleggingsfondsen
- d Individueel vermogensbeheer
- e Handelen op advies van derden
- f Zelf handelen individuele effecten
- g Anders, nl

2 Volgt u de financiële markten ?

- a Nooit
- b Soms (ten minste 1x per maand)
- c Vaak (ten minste 1 x per week)

3 Beleggingsrisico wordt uitgelegd als

de beweeglijkheid van het rendement (het ene moment meer, het andere moment minder). Indien het rendement op uw vermogen zich in 1 jaar kan bewegen tussen de hier vermelde percentages, welke brandbreedte vindt u dan nog (maximaal) acceptabel ?



4 Hoe langer de looptijd hoe lager de kans op een negatief rendement op einddatum. Dit geldt voor alle beleggingscategorieën. Hoe lang heeft u het geld dat u verzekert niet nodig ?

- a 1 tot 2 jaar
- b 2 tot 5 jaar
- c 5 tot 10 jaar
- d 10 tot 15 jaar
- e 15 tot 20 jaar
- f Meer dan 20 jaar

5 Hoe belangrijk vindt u vermogensgroei ?

- a Ik wil de zekerheid dat mijn belegging tussentijds nooit in waarde daalt. In feit wil ik sparen
- b Vermogensgroei vind ik onbelangrijk, ik wil wel minimaal een compensatie voor inflatie op mijn vermogen
- c Vermogensgroei tegen een marktconform rendement (conform rentestand) vind ik belangrijker dan vermogensbehoud
- d Ik wil dat mijn vermogensgroei hoger is dan ik met sparen kan bereiken. Ik realiseer mij dat dit voor de korte termijn (grotere) fluctuaties met zich meebrengt.
- e Realiseren van een zo hoog mogelijke vermogensgroei staat voorop, ik realiseer mij dat dit voor de korte termijn sterke fluctuaties met zich mee kan brengen.

6 Hoe belangrijk is het voor u dat beleggingsresultaten van jaar tot jaar geleidelijk verlopen ?

- a Zeer belangrijk
- b Belangrijk maar niet doorslaggevend
- c Niet relevant

7 Hoe belangrijk vindt u het behalen van uw financiële doelstelling (uw doelvermogen) ?

- a Zeer belangrijk, dit vermogen is mijn toekomstige inkomstenbron
- b Belangrijk, dit vermogen is voor een deel mijn toekomstige inkomstenbron
- c Neutraal, de bestemming van dit vermogen is nog niet bekend
- d Onbelangrijk, dit vermogen is bestemd voor extra (luke) uitgaven

8 Vindt u het acceptabel als blijkt dat u, gegeven de hiervoor beantwoorde vragen, meer beleggingsrisico zou moeten nemen om uw doelstelling te realiseren ?

- a Ja
- b Nee

Tel de punten van vraag 1 t/m 8 bij elkaar op. Het totaal van deze punten leidt tot het risicoprofiel.

Vraag	A	B	C	D	E	F	G	Punten
1	-4	3	5	6	8	10	5	
2	2	5	10					
3	4	8	12	16	20			
4	3	6	10	13	16	19		
5	-90	12	18	24	30			
6	2	5	10					
7	20	15	10	5				
8	10	0						

Totaal

Risicoprofiel

Wanneer het antwoord op vraag 8 '0' oplevert, vul dan het antwoord op vraag 3 in; het risicoprofiel van deze cliënt mag nooit risicovoller zijn dan dit antwoord !

Bepaal op basis van het puntentotaal van vraag 1 t/m 8 het bijbehorende

Risicoprofiel uit onderstaande tabel

O minder dan 24 punten GEEN RISICO Verwacht rendement 3 %	U bent spaarder, geen belegger. Omdat u een mogelijke tussentijdse waardedaling van uw vermogen niet wilt of kunt accepteren, past bij u alleen een renteproduct. Dat betekent dat u mag uitgaan van een rendement van 3%.
A 24 – 44 punten ZEER DEFENSIEF Verwacht rendement 4,5 %	U wilt beleggen, maar dan wel heel voorzichtig. Daardoor hebt u uitzicht op een iets hoger rendement dan wanneer u alleen zou sparen. Het verwacht rendement bedraagt 4,5% per jaar. Uw portefeuillerendement ligt met 95% waarschijnlijk tussen min 3% en plus 18% op jaarbasis.
B 45 – 65 punten DEFENSIEF Verwacht rendement 5,5%	U bent een belegger die door nadruk op obligaties en deposito's in de portefeuille de risico's sterk beperkt. Door in de spreiding toch ook zo'n 30% aandelen op te nemen, komt het verwacht rendement uit op 5,5%. Met 95% waarschijnlijkheid ligt u jaarlijkse rendement tussen min 10% en plus 26%
C 66 – 86 punten NEUTRAAL Verwacht rendement 6%	U bent een belegger die naar evenwicht streeft. U wilt graag een hoger rendement dan op een spaarrekening en u bent bereid daarvoor een zeker risico te nemen. Anderzijds hebt u afkeer van al te grote waardeschommelingen, hoe aantrekkelijk de mogelijke winsten ook zouden zijn bij een groeter belang in aandelen. In cijfers: uw portefeuillerendement ligt met 95% waarschijnlijkheid tussen min 15% en plus 33% op jaarbasis.
D 87 – 107 punten OFFENSIEF Verwacht rendement 7%	U bent een belegger die nuchter blijft onder de waan van de dag. U laat zich niet opjagen en houdt vast aan uw lange termijnstrategie. Ook als de koersen dalen. Zo'n daling vindt u jammer, maar u weet dat tussentijdse dalingen er nu eenmaal bijhoren. Met 95% waarschijnlijkheid ligt uw jaarlijkse rendement tussen min 25% en plus 45%.
E meer dan 107 punten ZEER OFFENSIEF Verwacht rendement 7,5%	U kiest er bewust voor om scherp aan de wind te zeilen. U wilt een hoog rendement behalen en u weet dat de risico's dan ook hoger zijn. Maar omdat u waarschijnlijk belegt voor de lange termijn, zullen tussentijdse koersschommelingen slechts beperkte invloed hebben op uw uiteindelijke rendement. Bij koersdalingen zult u niet snel verkopen, waardoor u maximaal profiteert van het daaropvolgende herstel van de beurs. Het portefeuillerendement ligt met 95% waarschijnlijkheid tussen min 35% en plus 57% op jaarbasis.

Stap 5 En nu zelf beleggen!

In de vijfde, en laatste, stap van deze lesbrief gaan jullie zelf beleggen. Om het beleggen in een levensechte situatie te plaatsen, maken jullie gebruik van de website www.scholenstrijd.nl. Op deze website treffen jullie een beschrijving aan van de competitie ten aanzien van het kopen en verkopen van aandelen en beleggingsfondsen (of sparen). Maar voordat jullie hiermee aan de slag gaan is het van belang om de volgende twee stappen eerst te doorlopen:

1) het vormen van de teams:

De teams kunnen worden samengesteld op basis van bijvoorbeeld het eigen risicoprofiel. Dat kunnen jullie doen met behulp opdracht 18 of de vragenlijst van opdracht 19. Een groepje bestaat uit drie of eventueel 4 personen.

2) Op zoek naar een opdrachtgever:

In deze beleggingscompetitie is het van belang dat jullie als groep gaan optreden als beleggingsadviseur. Dit betekent dat jullie per groepje op zoek moeten gaan naar een opdrachtgever. Dit kan een docent van jullie school zijn, een ouder van een leerling, wie dan ook. Het mag in ieder geval geen medeleerling zijn! In de competitie wil de belegger € 100.000,- beleggen in aandelen AEX, AMX of in beleggingsfondsen. Zie voor de mogelijkheden de website. Doel van deze werkwijze is dat jullie als groep verantwoording moeten afleggen voor de gemaakte keuzes. Het gaat dus niet zozeer om jullie eigen beleggingsvoorkeur maar meer waarom jullie tot een bepaalde strategie, met de daarbij behorende keuzes, zijn gekomen. Door het interviewen en het (tussentijds) inlichten van jullie opdrachtgever, krijgen jullie inzicht in zijn (voor)kennis van beleggen en zijn specifieke risicovoorker. Jullie zullen de opdrachtgever (al dan niet moeten informeren over de volgende zaken:

- Wat is beleggen en waarin kun je beleggen. Wat is de AEX? Welke fondsen vind je daar? Wat is een beleggingsfonds? Wat is zijn risicoprofiel?

Na deze informatieve ronde gaan jullie specifiek in op de verschillende fondsen die mogelijk behoren tot zijn beleggingsportefeuille.

Hoe ziet de portefeuille er op hoofdlijnen uit, welk deel in aandelen, beleggingsfondsen of liquide middelen.

Maar ook in detail: welke aandelen en beleggingsfondsen kiezen jullie rekening houdend met het risicoprofiel. Let hierbij op zaken als:

- Waar verdient dit bedrijf zijn geld mee en geef een korte omschrijving van de 'markt'; hoe ziet de markt eruit, wie zijn de concurrenten, is deze sector conjunctuurgevoelig, wat zijn de kansen op deze markt en wat zijn de bedreigingen.
- Het koersverloop van het afgelopen jaar (hoogtepunten en dieptepunten)
- Geef een verklaring voor dit koersverloop
- Geef een inschatting van de macro-economische factoren die van invloed kunnen zijn op het verloop van jullie fonds. Denk hierbij aan het inflatieniveau, het renteniveau in

de VS en europa, de olieprijsen, consumentenvertrouwen, werkloosheidscijfers voor Nederland, Europa en de VS en het verloop hiervan.

- Wat verwacht je van het fonds? Waarom ga je met dit pakket het spel winnen?

3) Rapporteren van je bevindingen:

De rapportages zijn een verplicht onderdeel van jullie portfolio (lees: de map met verslagen die meetelt voor jullie eindbeoordeling). Elke stap zullen jullie dus zorgvuldig moeten voorbereiden en uitvoeren. Om je gerust te stellen, de winnaar van de competitie zal niet alleen bepaald worden door het behaalde rendement maar tevens door de rendementen af te zetten tegen het gelopen risico. Deze factor heet de zogenaamde Sharpe ratio (zie bijlage 1)

4) Spelen

De volgende stap betreft het daadwerkelijke spel: www.scholierenstrijd.nl. Deze competitie wordt twee keer per jaar landelijk gespeeld en voor deze praktisch opdracht met vwo 5 / havo 4. Elke groep ontvang een uitnodiging per mail om mee te spelen.

6) Pas de portefeuille aan

'Run the profits en cut your losses', een gevleugelde uitspraak op de beurs. Als je constateert dat jouw pakket aandelen minder waard wordt en je het spel dreigt te verliezen, moet je ingrijpen. Heb je een verkeerde keuze gemaakt of zit de markt "in het algemeen" tegen. Wat is het sentiment. Je mag je pakket wijzigen, dit moet je wel beargumenteren door weer bovenstaande punten langs te gaan. Zorg er ook altijd voor dat je dit terugkoppelt naar jullie opdrachtgever!

7) 'Eindpresentatie'

Presenteer jullie resultaten in een (schriftelijk) verslag aan de opdrachtgever.

Het verslag van de praktische opdracht bestaat uiteindelijk uit:

- de antwoorden van de opdrachten in deze lesbrief
- gegevens over jullie opdrachtgever en zijn risicoprofiel
- advies voor het samenstellen van de beleggingsportefeuille (globaal en in detail), waarbij jullie keuze uitvoerig wordt toegelicht
- verslag van de wijzigingen die in de portefeuille zijn aangebracht met motivering.
- verslag van de resultaten van jullie belegging aan jullie opdrachtgever.

Bij de beoordeling van de praktische opdracht wordt het eindcijfer voor 80% bepaald op basis van je verslag; de overig 20% wordt bepaald aan de hand van een toets over de theorie die in de lesbrief aan bod komt.

Bijlage 1: De Sharpe ratio

Wat is de Sharpe ratio?

Veel beleggingsfondsen laten zien hoe goed ze hebben belegd op basis van het behaalde rendement. Als ze het eerlijk doen, vergelijken ze dit met een index (inclusief herbelegd dividend) of concurrerende fondsen. Maar iedere vergelijking gaat mank als we het risico vergeten. Een fonds dat aanmerkelijk meer risico neemt in zijn beleggingen, zou op den duur beter moeten scoren dan een fonds dat minder risico neemt. Als dat niet zo is, is dat risico voor niets genomen. Risico wordt vaak berekend op basis van de bewegelijkheid van een fonds. Ene professor W.F. Sharpe heeft daarvoor een formule ontwikkeld, die het rendement corrigeert voor het gelopen risico, oftewel het rendement per eenheid risico. Daar kreeg hij later zelfs nog een Nobelprijs voor. Die ratio heet, u raadt het al, de Sharpe-ratio. De formule van de Sharpe-ratio is als volgt:

$$\frac{\text{rendement van fonds} - / - \text{risicovrije rente}}{\text{risico van het beleggingsfonds}}$$

Het risico wordt gemeten aan de hand van de bewegelijkheid van de koers. Deze bewegelijkheid van het rendement van het fonds wordt berekend door middel van de standaarddeviatie.

De Sharpe ratio in de Scholieren Beleggingsfondsencompetitie

Ook in deze competitie wordt een goede verhouding tussen risico en rendement beloond. De portefeuille met de hoogste Sharpe-ratio aan het eind van de competitie komt in aanmerking voor de risico-rendementsprijs.

Gedurende het spel kunt u in uw portefeuilleoverzicht zien hoe hoog de 'Sharpe' van uw portefeuille is. Die ratio wordt dagelijks berekend op de volgende manier:

$$\frac{\text{rendement van portefeuille} - / - \text{risicovrije rente}}{\text{risico van portefeuille}}$$

Iedere dag wordt het dagrendement van uw portefeuille berekend.

Daarvan wordt het risicovrije rendement (4% op jaarbasis, of 0,0157% per dag) afgetrokken.

Het systeem berekent het gemiddelde en de standaarddeviatie van die rendementen, sinds de start van uw spelportefeuille.

Het gemiddelde gedeeld door de standaarddeviatie is de Sharpe-ratio van u portefeuille.